18.9.2020

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Viite: Kansliapäällikkö Juhani Damskin kuuleminen ympäristövaliokunnassa 16.9.2020

Vähähiilinen rakentaminen

Rakennukset ja rakentaminen aiheuttavat noin kolmanneksen Suomen kasvihuonekaasupäästöistä ja hiilijalanjäljestä. Ilman rakentamisen kiertotaloutta Pariisin ilmastosopimuksen saavuttaminen on erittäin vaikeaa. Suomi on profiloitunut alan edelläkävijäksi EU-tasolla. Toistaiseksi kasvihuonekaasupäästöjä on pyritty hillitsemään energiatehokkuuden kautta. Nyt valmisteltavana olevan lainsäädännön myötä siirrytään muun EU:n mukana elinkaariajatteluun, jossa päästövähennyksiä haetaan rakennetun ympäristön koko elinkaaren ajalta.

Ympäristöministeriö julkisti 2017 vähähiilisen rakentamisen tiekartan, jonka mukaan 2025 mennessä hiilijalanjälki olisi osa rakentamisen määräyksiä. Samalla laadittiin vapaaehtoiset hankintakriteerit vähähiilisille julkisille rakennuksille.

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä valmistellaan vähähiilisyyttä ja rakennuksen elinkaarta koskevia olennaisia teknisiä vaatimuksia asetuksenantovaltuuksineen. Rakentamislupaa edellyttäviin rakennuskohteisiin olisi tehtävä ilmastoselvitys, joka sisältäisi kansallisen arviointimenetelmän sekä hiilijalanjäljen ja -kädenjäljen laskennan. Hiilijalanjäljen laskenta pitää sisällään kielteiset ilmastovaikutukset, jotka syntyvät hankkeen seurauksena. Hiilijalanjäljessä arvioidaan energian ja materiaalien käytöstä aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt. Hiilikädenjäljessä otetaan huomioon myönteiset ilmastovaikutukset, joita ei syntyisi ilman hanketta, kuten esimerkiksi tuotteiden kierrätyksestä koituvat hyödyt, puutuotteiden pitkäikäiset hiilivarastot ja ylijäävä uusiutuva energia. Tarkoituksena olisi säätää myös uudisrakennuksia koskevat rakennustyyppikohtaiset vähähiilisyyden raja-arvot voimaan ennen vuotta 2025. Pientaloja nämä raja-arvot eivät koskisi.

Rakennuksen vähähiilisyyden arviointimenetelmä pohjautuu EN-standardeihin ja EU:n yhteiseen Level(s) menetelmään. Arviointimenetelmää on testattu yli neljänkymmenen hankkeen kautta ja menetelmää päivitetään syksyllä 2020 testauksen ja lausuntojen pohjalta. Arviointimenetelmässä arvioidaan kaikki rakennuksen elinkaaren vaiheet: rakennustuotteiden valmistaminen, rakentaminen, käyttö ja elinkaaren loppu. Arvioinnin kohteena ovat materiaalit, energia, kuljetukset ja työmaatoiminta.

Arviointimenetelmä hyödyntää kansallista päästötietokantaa, johon on tarkoitus sisällyttää geneeriset tiedot eri rakennustuotteiden tyypillisistä hiilijalanjäljistä ja -kädenjäljistä. Päästötietokanta tukee rakennusalan digitalisaatiota, sillä sen avulla rakennusten elinkaariarviointia voidaan tehdä samalla kun rakennuksia

suunnitellaan tietomallien avulla. Päästötietokantaa on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kanssa.

Keväällä 2021 arviointimenetelmää on tarkoitus koekäyttää, jotta voimme selvittää käytettävyyttä tietomallipohjaisessa rakennussuunnittelussa ja julkisissa hankinnoissa sekä selvittää yhteensopivuutta eri järjestelmien kanssa. Rakennusten raja-arvojen kehityksessä huomioidaan eri rakennustyypit, poikkeustapaukset sekä raja-arvojen taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Pohtia voidaan myös, miten raja-arvojen tulisi kehittyä kohti Suomen hiilinegatiivisuustavoitetta 2040-luvulla.

Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:ssa rakennustuoteasetuksen tulevaan uusimiseen. Tällä hetkellä rakennustuotteiden ominaisuuksien ilmoittamisessa käytettävät harmonisoidut tuotestandardit eivät mahdollista ilmastonmuutoksen torjunnan huomioon ottamista. Viimeisimmän EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännön vuoksi jäsenmailla ei katsota olevan oikeutta säätää kansallisia vaatimuksia ohi harmonisoitujen tuotestandardien. Komission on myöntänyt tilanteen olevan kestämätön ja rakennusalan kiertotalous on Suomen viime syksynä EU:n neuvoston puheenjohtajuuskaudella valmistelemien neuvoston päätelmien jälkeen noussut esiin EU:n ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävissä ohjelmissa, kuten Green Dealissa ja Circular Economy Action Planissa.

Näiden toimien lisäksi Suomi (ympäristöministeriö) on ollut puheenjohtajana vuodesta 2015 YK:n ympäristöohjelman (UNEP) alaisessa kestävän rakentamisen ohjelmassa (Sustainable Buildings and Construction), joka on yksi kestävän kulutuksen ja tuotannon puiteohjelman kuudesta teemaohjelmasta. Vuonna 2022 päättyvän ohjelman painopiste on ollut rakentamisen kiertotalouden edistämisessä maailmanlaajuisesti. Ohjelmassa julkistetaan tänä syksynä laaja, rakentamisen kiertotalouden tilaa globaalisti kartoittava raportti.

Koska Suomi on jo profiloitunut rakentamisen vähähiilisyyden ja kiertotalouden säädöskehityksen edelläkävijämaaksi, olemme valmistelemassa yhteistyöehdotusta Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenille. Ensimmäisessä unionin tilaa koskevassa puheessaan von der Leyen ehdotti, että tulisi perustaa ”uusi eurooppalainen Bauhaus”. Aiemmasta maineikkaasta 1920-muotoiluinstituutista poiketen uusi Bauhaus keskittyisi kiertotalouden ja ilmastonmuutoksen edellyttämien rakentamisen muutosten vaikutukseen arkkitehtuuriin ja rakentamiseen. Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma on parhaillaan päivitettävänä, ja samat teemat ovat nousemassa esille myös sen kautta.

Kirsi Martinkauppi
Hallitusneuvos, Rakennukset ja rakentaminen -yksikön päällikkö